

Així caigué el dictador

Fa un any que van tombar l'estàtua

Dença que l'Ajuntament de València aprovà per unanimitat en un ple del vint-i-set d'abril del 79, amb els vots del PSOE, PCE i UCD, «retirar els símbols del franquisme...», tres intents es van veure frustrats en la temptativa de complir l'acord municipal. El primer fou paralitzat pel capità general de la III Regió Militar, Jaime Milans del Bosch, home poc disposat a bromes d'aquesta mena, tal com es pogué comprovar el 23-F de l'any que hem d'oblidar. Pérez Casado, «amb bon criteri», decidí esperar.

Al segon intent, el governador civil de València, el «lliberal» Fernández del Río (UCD), s'hi va negar, argumentant que l'«Operació Rocinante» —així l'anomenaren els de l'Ajuntament, que en saben un ou, de veterinària— queia massa prop del dia de la patrona dels militars. Pérez Casado decidí, també «amb bon criteri», no indigestar l'àpat dels generals. Però per pèls es va detenir l'operació aquesta vegada, ja que la grua, dissimulada com cal, arribà, de matinalda, a les mateixes portes de l'Ajuntament de la ciutat, malgrat els controls policials que muntà el governador, sempre tan eficient.

No. A la tercera no foren els militars, entre altres coses perquè el «rei del tanc» ja sopava al penal de Cartagena. El tercer intent es va interrompre gràcies al «bon criteri» de Joan Lerma. L'actual president de la Generalitat desaconsellà l'operació per inoportuna: s'acostaven les eleccions generals. Reflexió precipitada: ¿Lerma pensava arreplegar vots de l'extrema dreta?

Mentrestant, *Rocinante* cavalcava.

Al quart intent

Però tot arriba.

Això degueren pensar els dos homes de la nostra història: Pere i Toni, per dir-los d'alguna manera. Les úniques persones, d'altra banda, que estigueren en tot el procés i voluntàriament, com la resta de participants. Abans, convé aclarir que el treball es va dividir en dos grups: l'un, el dels homes adés ressenyats i quatre persones més, que s'encarregarien de la grua i del trasllat final. L'altre grup, treballadors de CC. OO. que s'ocuparien de serrar les potes al cavall. Els voluntaris batejaren el treball a realitzar amb el nom d'«operació burro i l'haca».

Un representant de cada grup mantingué reunions amb Pedro Zamora (PCE) —regidor executor de

M. Molines, J. Vicent i EFE

Per primera vegada, els fets contats pels mateixos.

l'operació— en una cafeteria. Prèviament, arquitectes, enginyers i altres tècnics arribaren a la conclusió que allò més assenyat fóra serrar les potes que aguantaven l'escultura, i no estirar des de la grua, com en un principi es pensava fer. Anys enrere, un escamot del FRAP ho intentà d'aquesta forma sense èxit. Miguel Ramón Izquierdo, ex-alcalde franquista i a hores d'ara capítost d'Unión Valenciana, ordenà subjectar, encara més, les potes del cavall, dies després de la intentona del FRAP. L'animalet pesava 1.200 quilos.

Reunió rere reunió, diverses vesprades a la cafeteria serviren per a concretar-ne els detalls. Calia deixar-ho tot «atado y bien atado», com solia dir el general. S'estudià la força de la grua, es parlà amb el personal de l'empresa que la muntà, es conegueren els detalls exactes de com embragar-la i es feren proves de pes per tal que res no quedàs fora del trencaclosques de l'operació. El personal de l'empresa muntadora de la grua refusà participar-hi, per l'amenaça que els havia fet l'extrema dreta i la pressió del gremi de grues. Finalment, quan tot era

ixos protagonistes

degudament assajat, arribà el dia.

Dia D, hora H

Aquell dia, l'alcalde avisaria hores abans de l'operació el president de la Generalitat, el governador militar, el governador civil i el president de la Diputació. Una manera com un altra d'evitar-se contratemps inoportuns. Pel que fa al grup de Pere i Toni, es reuniren a les 5 de la vesprada del 8 de setembre. Pere, portaveu de l'equip, explicà a la resta del grup el pla, que els altres acolliren animosament. Tot seguit, es posaren a treballar; calgué fer

pràctiques —una altra vegada— amb el camió i la grua, preparar cordes, bragues i envelat. Un detall, gentilisa de l'equip: van omplir d'arena la caixa del camió per fornir un llit confortable al general. Fets els preparatius, soparen lleugerament. Amb un regidor de l'Ajuntament, s'havien preestablit una sèrie de contactes telefònics per si sorgien novetats: a les 6 de la vesprada, a les 9 de la nit i a les 3 de la matinada. Només el de les 9 era indefugible, els altres dos es farien en cas de canvis o inconvenients. Tot anava bé, l'equip se'n va anar al cinema.

A les 3 de la matinada marxaren cap a València.

Primer incident. La policia municipal d'un dels pobles que travessaren els féu parar perquè hi havia un cotxe avariats vora la carretera. Afortunadament, fou atès per un particular, i l'equip pogué continuar la marxa. A l'entrada de València, s'aturaren per fer temps i tapar matricules i signes d'identificació del vehicle. A les tres i mitja de la matinada, l'alcalde va prendre el control directe de la policia municipal. Així mateix, s'informà les FOP d'uniforme i de paisà sobre l'operació.

Diversos moments del difícil procés de desmuntatge de l'estàtua, enmig d'un ambient de violència e penes reprimides

Quatre en punt del matí. L'equip arriba al carrer de Sant Vicent, tot just davant el banc de Levante, a escassos metres de l'estàtua. Pere fa una volta per la plaça i comprova que les boques de carrer són custodiades per policies municipals i FOP de paisà, dels quals reconeix un. S'apropa al grup de serradors i inicien una conversa que es veu interrompuda per la presència d'un furgó del desaparegut *Noticias*, tres fotògrafs del diari i de l'agència Efe. L'encarre-

gat de la colla i Pere anaren a parlar amb l'alcalde i amb Pedro Zamora. Acordaren amb els fotògrafs que no fotografiarien els treballadors, i únicament l'escultura, en el moment de la caiguda.

**S'inicia l'operació.
I els incidents**

El camió s'acosta al pedestal. Escales, serres, tot el material està a punt. Amarren l'estàtua i comencen a serrar les potes a l'haca. Als pocs minuts, davant la sorpresa dels treballadors, allò comença a poblar-se de feixistes. D'algunes habitacions dels hotels del voltant de la plaça es despengen banderes espanyoles. ¿Qui els ha avisats? La policia municipal no protegeix els operaris, es manté a distància. Els feixistes, mentrestant, trauen fotos, primers plànols, de les cares dels treballadors. Un d'ells avança cap a un fatxa i, amb l'ajuda dels altres companys, aconseguix llevar-li la càmera i velar el rodet. Però les pedrades i els insults, per part d'un grup nombrós de feixistes, s'accentua de tal forma que els serradors deixen el treball i se'n van. La policia continua impassible. Amb tot, el grup de Pere decideix estirar amb la grua. L'estàtua s'inclina, però no és possible d'arrancar-la. Algú els diu que vénen reforços de les FOP, però no arriben mai. El comportament d'aquesta policia és pitjor que el de la municipal.

Tota mena d'objectes cauen sobre el grup que s'ha quedat. Davant d'això, i l'absentisme policial, decideixen retirar-se. S'organitza una reunió amb l'alcalde i Pedro Zamora. La plaça apareix plena d'un personal, majoritàriament feixista. S'escampa el nerviosisme.

Uns anys després, dos dels protagonistes han parlat

L'alcalde demana voluntaris al cos de la «26»: no ix ningú. L'encarregat dels serradors pensa que la grua és poc potent i que l'estàtua s'ha d'arrancar. Pere li explica que és impossible fer-ho, que s'han de serrar les potes. L'operació serà senzilla si es poden separar les potes del pedestal, explica Pere a l'alcalde. Aquest demana un descans, cinc minuts tot

sol per poder pensar. No el deixen, el reclamen contínuament al telèfon. El governador té línia oberta.

Els treballadors continuen reunits; una sensació de ràbia i impotència els envaeix. El temps va passant, la plaça és cada vegada més plena. L'encarregat de l'altra colla, que s'ha quedat sol, demana, nerviós, que la grua trenque a

**El FRAP també
ho intentà**

Va ocórrer el 3 de maig de 1978. A les cinc de la matinada d'una nit encara primaveral, el FRAP «expropia», segons paraules de l'organització, un camió grua d'una empresa valenciana. Es dirigeixen a la plaça del País. L'escamot duu convenientment tapada la cara amb passamuntanyes. Quan s'inicia l'operació, el dia clareja. Amb rapidesa, els militants del FRAP uneixen una corda de la grua a una pota del cavall. Un cotxe «Z» de la policia, de ronda per la plaça, ha de fugir davant l'actitud amenaçadora dels piquets d'autodefensa que l'organització tenia previst. Les poques persones que de bon matí circulen pel carrer s'estranyen davant l'operació. La pota ja és lligada. Els militants puguen al camió. El xofer solta l'embragatge i prem fortament l'accelerador fent patinar les rodes en l'asfalt. Els activistes es giren: la corda s'ha trencat. L'haca, impassible, roman dalt del pedestal.

Onze mesos després, l'Ajuntament pren l'acord de retirar l'estàtua.

trompades l'estàtua. Pere, pacientment, li torna a explicar la impossibilitat i el risc de l'acció. Arquitectes presents en la reunió li fan costat. Regidors del PSOE busquen alternatives i, per fi, arriba una colla de voluntaris, cosa que encoratja al grup. Cinc voluntaris serraran les potes, els altres prestaran suport a l'operació i protegiran la possible reti-

L'estàtua del dictador era lloc habitual per a les concentracions dels seus seguidors

rada. Del grup de Pere i Toni només queden ells, ja que dels altres tres, un s'ha posat malalt i l'han d'atendre en el despatx de l'alcalde, i els altres dos ocupen llocs de responsabilitat que els fan desistir de l'operació. El nou grup demana camuflatge, granotes i passamuntanyes, i també més protecció policial. Estan preparats per a una nova temptativa.

Cau el dictador

Són les dues del migdia, ixen camuflats i envoltats d'una policia que no els ofereix massa confiança. Un feixista colpeja un treballador amb la culata d'una pistola. Una pluja de pedres els rep prop de l'estàtua. Esquivant les pedres i atents a les pistoles dels feixistes, els serradors intenten una i una altra vegada serrar les potes del maleït cavall. ¡S'ha de fer com siga!, crida algú des de baix. La grua força tant com pot. La serra no para. Pedres i més pedres, insults i un policia que moments abans ha col·locat una escala al pedestal, per

tal que un feixista pujàs a retirar una bandera espanyola de l'estàtua.

Però les potes del cavall van cedint. Un treballador fa una volta de corda pel coll del dictador. Els feixistes insulten, l'esquerra aplaudeix, el treballador alça el puny. Pere té un nus a la gola. quasi no pot parlar i ha de dirigir l'operació. Toni es col·loca al seu costat per evitar-li algunes de les pedres que li llancen. Amb les escumes veuen com cedeix la pota que falta, sense trencar-se el bronze. ¡Ja és nostre, ja és nostre! s'animen els uns als altres. No importen les pedres, ni els feixistes. L'estàtua tomba fins que el cos del general es trenca per la meitat: cau el dictador. La plaça és una cridòria d'insults i d'alegria. Un entusiasta de les essències negres es llança a les rodes del camió intentant barrar-li el pas. Desisteix en veure l'actitud de Toni que accelera, encara més: «Si no s'aparta, me l'enduc per davant». Fou un dia de molta tensió. Més tard, tots ells s'abraçarien.

NOVETATS EN LLIBRES

ELS CAÇADORS SALVATGES

Salvador Jàfer
Poesia, núm. 39
Una voluntat de despulament, de reducció de l'aparell retòric tradicional i la creació d'un nou llenguatge, ascètic i directe, en la darrera obra del poeta.

CRIM DE GERMANIA

Josep Lozano
L'Ham, núm. 1
Un text ja clàssic de les nostres lletres que enceta una nova col·lecció, *L'Ham*, dirigida especialment al gran públic.

ANTOLOGIA POÈTICA

Auslès March
L'Ham, núm. 2
Una de les antologies més completes i reveladores del gran poeta, preparada i comentada per Joan Fuster, en un intent d'acostament als escriptors clàssics.

LA CORONA VALENCIANA

Jaume Fuster
L'Ham, núm. 3
Una novel·la de «Lladres i serenos», l'acció de la qual recorre de dalt a baix el nostre país. Un robatori espectacular, una rossa de les que tallen l'alé i uns pinxos durs de pelar.

APROXIMACIÓ A LA HISTÒRIA DEL PAÍS VALENCIÀ

Joan Reglà
L'Ham, núm. 4.
Una nova edició d'aquest text fonamental de Reglà, prologat per Sanchis Guarnier, on s'efectua una anàlisi clara del que hem estat, del que som i del que podrem ser com a país.

GEGANTS

Llengua 1r. EGB
Fina Masgrau
A partir de lectures molt senzilles i de les imatges, els xiquets s'introdueixen en l'aprenentatge de la nostra llengua. Autoritzat per la Generalitat Valenciana. Amb una Proposta Didàctica per al mestre.
Barcanova

LES AVENTURES DEL BARÓ DE MÜNCHAUSEN

G. A. Bürger
L'Esparver, núm. 36
Un viatge inimaginable a través de la fantasia.
Edicions de la Magrana

VISIONS & CANTS

Joan Maragall
El Garbell, 13, 96 pàgs.
Un dels llibres més característics de Maragall i, sens dubte, una obra mestra de la poesia de tots els temps. Edició a cura d'Enric Bou.
Edicions 62.

LLIBRERIA TRES I QUATRE

Pérez Bayer, 7. Tel. 352 91 10. València, 2